

سرشناسه	: صدیقی، حسین، ۱۳۶۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: ذکر مبارک : مصحف آموزشی تفسیر و مفاهیم قرآن کریم / تحقیق و پژوهش حسین صدیقی؛ ترجمه حسین انصاریان؛ تهیه و تنظیم مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین.
مشخصات نشر	: قم: آیه نور، ۱۳۹۵ -
مشخصات ظاهری	: ۲۰۴ ص: ۲۱×۲۸.
شابک	: ج. ۳: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۶۹۵-۳-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فاپا
مندرجات	: ج. ۳. سوره‌های یونس، هود، یوسف، رعد، ابراهیم، حجر، اسراء، كهف
موضوع	: تفاسیر شیعه -- قرن ۱۴
موضوع	: قرآن. برگزیده‌ها -- ترجمه‌ها
شناسه افزوده	: انصاریان، حسین، مترجم
رده بندی کنگره	: BP۹۸/۲۳۵۸۳ ۱۳۹۴
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۷۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۰۴۹۸۸۸

ذکر مبارک

مصحف آموزشی تفسیر و مفاهیم قرآن کریم - جلد سوم

(سوره‌های یونس، هود، یوسف، رعد، ابراهیم، حجر، اسراء، كهف)

ترجمه: استاد حسین انصاریان

تهیه و تنظیم: مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین

تحقیق و پژوهش: حسین صدیقی

ارزیابی علمی: محمد حسین رفیعی

طرح جلد و صفحه آرایی: سید قاسم سیدیان

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۵

شمارگان: ۳۰۰۰

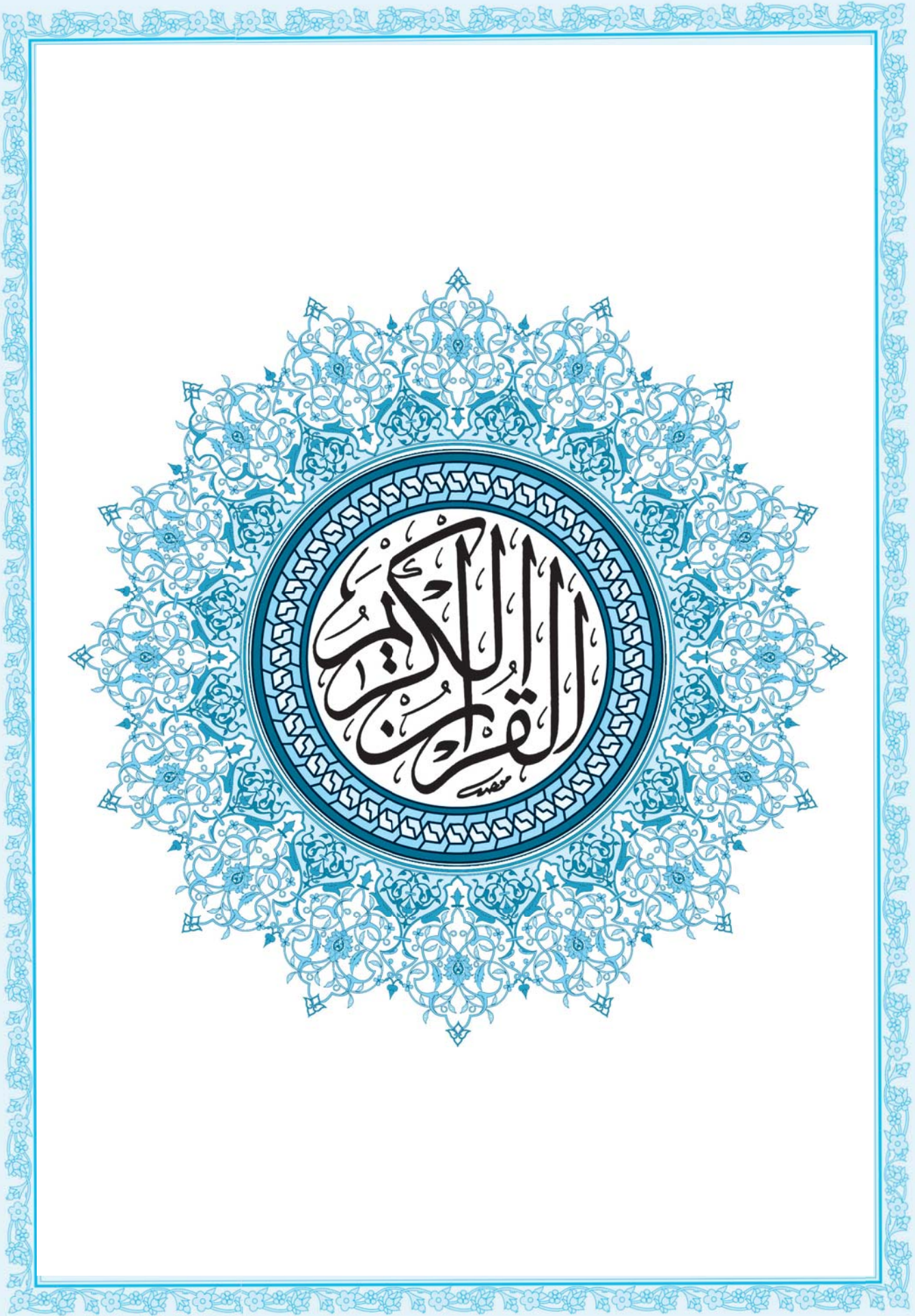
قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

ناشر: مرکز نشر آیه نور

قم، خیابان شهداء (صفائیه)، کوچه ۲۴، پلاک ۶۳

تلفن تماس: ۰۲۵-۳۷۸۳۹۴۷۴

پایگاه اینترنتی: www.shop.salamquran.ir - www.salamquran.ir

قُلْ إِنَّمَا أَدَّبْتُ الْقُرْآنَ بِأُذُنٍ مُّسْمِعَةٍ
مِّنْ رَبِّي فَاسْمِعُونِي أَعْتَدَ لِلْكَافِرِينَ

عَنْ مَوْلَانَا الْإِمَامِ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُ أَنَّ هَذَا كِتَابُكَ الْمُنزَّلُ مِنْ عِنْدِكَ
عَلَى رَسُولِكَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَكَلَامُكَ لِنَاظِقٍ
عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكَ جَعَلْتَهُ هَادِيًا مِنَّا إِلَى خَلْقِكَ وَحَبْلًا مُّتَّصِلًا
فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِكَ اللَّهُمَّ إِنِّي نَشَرْتُ عَهْدَكَ وَكِتَابَكَ اللَّهُمَّ
فاجْعَلْ نَظْرِي فِيهِ عِبَادَةً وَقِرَاتِي فِيهِ فِكْرًا وَفِكْرِي فِيهِ اِعْتِبَارًا
وَاجْعَلْنِي مِمَّنْ انْقَطَعَ بَيَانُ مَوَاعِظِكَ فِيهِ وَاجْتَنَبَ مَعَاصِيكَ وَلَا تَطْبَعْ
عِنْدَ قِرَاتِي عَلَى سَمْعِي وَلَا تَجْعَلْ عَلَيَّ بَصْرِي غِشَاوَةً وَلَا تَجْعَلْ
قِرَاتِي قِرَاءَةً لَا تَدْبُرُ فِيهَا بَلَّ اجْعَلْنِي اتِّدَبُرُ آيَاتِهِ
وَاحْكَامَهُ وَأَخِذْ بِشَرَايِعِ دِينِكَ وَلَا تَجْعَلْ نَظْرِي
فِيهِ غَفْلَةً وَلَا قِرَاتِي هَذْرًا إِنَّكَ
أَنْتَ الرَّؤُوفُ الرَّحِيمُ

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

باور همه‌ی ما این است که قرآن، مقدس‌ترین و ارزش‌مندترین گفتار است که حقایق نهفته در فطرت بشر را بیدار ساخته و خیر و برکت آن، پیوسته و لایزال، در تمام اعصار و قرون جاری است: ﴿وَهَذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنْزَلْنَاهُ﴾ (انبیاء، ۵۰). قرآن، شفا بخش دردهای دل و مایه‌ی نزل رحمت الهی است: ﴿وَنُنزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (اسراء، ۸۲). هدایت‌گر به سوی خیر و اندرز برای پارسایان است: ﴿هَذَا بَيِّنَاتٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ﴾ (آل عمران، ۱۳۸). کتاب مبارکی که برای «تذکر» و «تدبیر» نازل شده است: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الذِّكْرُ لِتَتَدَبَّرُوا بِآيَاتِهِ وَلِتَذَكَّرُوا أُولَئِكَ﴾ (ص، ۲۹).

یکی از موانعی که بر سر راه انس مشتاقان معارف قرآنی با این کتاب عزیز وجود دارد، عدم درک معانی و محتوای عمیق قرآن کریم است. این مشکل، اسباب و عوامل مختلفی دارد که یکی از آن اسباب، نبود متن روان و خلاصه و در عین حال، متقن و جامع برای ترجمه و تفسیر قرآن کریم می‌باشد. بسیاری از مردم، علاقه دارند تا مطالعه‌ی روزانه‌ی قرآن کریم را با ترجمه و تفسیر خلاصه و جامع و در عین حال، روان و قابل فهم، آمیخته سازند تا بهره‌ی بیشتری از اقیانوس بیکران معرفت الهی بردارند. در پاسخ به این نیاز مهم و ضروری، طرح تدوین مصحف ویژه‌ی ترجمه، تدبیر و تفسیر قرآن کریم با عنوان «**ذکر مبارک**» توسط مؤسسه‌ی فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین پی‌ریزی شد. این کار با استفاده از تجارب اساتید ترجمه و تفسیر و پس از آزمون طرح‌های گوناگون در خصوص آموزش تفسیر و تدبیر قرآن، آغاز گردید که به فضل الهی، حاصل این تلاش‌ها در قالب ۶ جلد تقدیم عاشقان کلام وحی می‌گردد. مخاطبان این اثر، عموم مشتاقان معارف قرآنی و به ویژه حافظان قرآن می‌باشند که آشنایی ابتدایی با زبان عربی دارند و به دنبال توسعه تعمیق آشنایی با زبان قرآن و آموختن ترجمه و مفاهیم آن هستند. تأکید می‌گردد که هدف مورد نظر از این کتاب، آن است که مخاطبان توانایی مطالعه‌ی یک دور ترجمه و تفسیر قرآن را در کنار تلاوت آن به دست آورند تا زمینه برای توسعه بیشتر معارف قرآنی در آینده نیز فراهم گردد.

مزایای این اثر

۱. ارائه‌ی مطلوب متن قرآن کریم

در این اثر تلاش شده است تا متن قرآن به گونه‌ای طراحی شود که حداکثر کارایی را برای عموم مشتاقان تلاوت قرآن فراهم نماید. به همین منظور، تصویری واضح و خوانا از قرآن با رسم الخط کم‌علامت مطابق با قرآن‌های رایج ۱۵ سطری در میان صفحه قرار داده شده است تا سبب سهولت تلاوت قرآن برای عموم گردد. هم‌چنین، صفحات فرد و زوج قرآن‌های رایج، در سمت خویش و توضیحات مربوط به آن در صفحه‌ی مقابل گنجانده شده است. این کار موجب شکل‌گیری بهتر و دقیق صفحات در ذهن حافظان قرآن می‌گردد.

۲. ترجمه‌ی گویا و روان آیات قرآن

به سبب سهولت درک مطلب و آشنایی اجمالی مخاطبان با فضای کلی آیات، بخش ترجمه‌ی آیات، به صورت مجزا و با قلمی خوانا آورده شده است. ترجمه‌ی برگزیده این اثر نیز، ترجمه‌ی حجت الاسلام و المسلمین «استاد حسین انصاریان (زید عزه)» می‌باشد که به جهت گویایی و روانی مطلب، با استقبال چشمگیر فراگیران مفاهیم قرآنی مواجه شده است.

۳. ترجمه و توضیح واژگان دشوار

افزون بر ترجمه‌ی کل آیات، واژگان دشوار هر صفحه نیز در بخش جداگانه ذکر گردیده است. سعی نگارندگان بر این بوده است که در بیان معانی واژه‌ها، معنای اصلی ریشه و رابطه‌ی آن با معنای خاص این واژه نیز بررسی شود و به همین جهت در برخی موارد، ابتدا معنای ریشه درون پیرانتز آمده و پس از آن، معنای واژه‌ی مورد نظر ذکر شده است. مطالب این بخش، علاوه بر تفاسیر معتبر، از سه منبع «التحقیق فی کلمات القرآن الکریم»، «قاموس قرآن» و «مفردات الفاظ القرآن الکریم» استخراج شده است.

۴. توضیح مختصر و ذکر نکات برجسته‌ی آیات

بخش «نکات تفسیری» به بیان نمای کلی آیات، شأن نزول، ارتباط آیات، بیان روایات تفسیری و تبیین تنگناهای فهم آیات اختصاص یافته است؛ به‌گونه‌ای که با مطالعه‌ی این بخش، عمده‌ی نیاز مخاطبان در مراجعه به تفاسیر مفصل، برطرف می‌گردد. از آن جا که تلاش شده است در این بخش، نهایت اختصار و دقت در کوتاهی و رسایی مطلب لحاظ گردد، لذا مصرا نه پیشنهاد می‌شود قرآن پژوهان گرامی، پس از بررسی واژگان دشوار و خواندن ترجمه آیه، به این بخش مراجعه و به دقت آن را مطالعه نمایند. مطالب این بخش عمدتاً از تفاسیر گران‌سنگی چون میزان، نمونه، تسنیم، مجمع البیان، نورالثقلین، نور و کوثر گردآوری شده است که به جهت رعایت اختصار و سازگاری با سطح علمی مخاطبان، پس از تغییر، تصرف و جمع‌بندی ارائه شده است. اگر چه مطالب مندرج در این کتاب، مورد اتفاق مفسران بوده و از بیان اقوال شاذ خودداری شده است؛ با این وجود، به جهت رعایت اصل استناددهی، تلاش شده

تا نزدیک ترین منبع به مطلب تفسیری مذکور، در پایان هر مطلب ذکر شود. گفتنی است از آنجا که مطلب مذکور از مطالب ذیل آیه یا واژه‌ی مورد بحث برگزیده شده است، تنها به نام اختصاری منبع اشاره و از ذکر دقیق جلد و صفحه خودداری شده است. همچنین، به مناسبت روایات فراوانی در کتاب نقل شده است که در غالب موارد، آدرس دقیق آنها ارائه شده است. برای اطلاع از مجموعه منابع لغوی، تفسیری و روایی به جدول انتهایی کتاب مراجعه فرمایید.

۵. گزینش پیام‌های کلیدی و کاربردی

خلاصه‌ای از مهم‌ترین پیام‌های کاربردی و زندگی‌ساز و نیز نکات برجسته‌ی کلیدی - که امکان طرح آن در بخش توضیحات وجود نداشت - در این قسمت آورده شده است. به جهت رعایت اختصار، از ذکر منبع در این بخش خودداری کردیم. بخش عمده‌ی این پیام‌ها از «تفسیر نور» گزینش شده است. هم‌چنین در باره‌ای از موارد، از اشعار حکیمانه و پرمحتوا - که نقش بسزایی در ماندگاری پیام اخلاقی و تربیتی آیات قرآن دارد - بهره‌جسته‌ایم. این اشعار لزوماً به محتوای آیه اشاره ندارد؛ بلکه ممکن است به یکی از موضوعات مطرح در آن اشاره کند.

۶. طرح سؤالات پژوهشی

یکی از ویژگی‌های هر کتاب آموزشی، طرح سؤال و فعالیت‌های پژوهشی برای آن دسته از مخاطبانی است که جویای مطالب بیشتر و عمیق‌تری می‌باشند. به همین منظور، در پایان هر صفحه، چند سؤال پژوهشی مطرح گردیده است تا هم به عطش مشتاقان جویای مطالب علمی پاسخ دهد و هم با ایجاد سؤال در ذهن مخاطبان، ایشان را به تحقیق، تدبیر و تعمیق اندوخته‌های قرآنی تشویق نماید.

سخنی با مربیان

رعایت نکات زیر در بهبود روش آموزش مربیان عزیز تأثیر بسزایی خواهد داشت:

۱. مطالب هر صفحه از قرآن برای یک جلسه آموزشی تنظیم شده است. بنابراین، از فراگیران بخواهید که پیش از ورود به کلاس، متن قرآن، را به دقت تلاوت نموده و واژگان آن صفحه را به خاطر بسپارند.
 ۲. بنای مؤلفان این کتاب آموزشی، بر آموزش مطالب اساسی و مهم است، بنابراین، اگر چه بالاتر بودن سطح اطلاعات اساتید نسبت به مطالب، پسندیده و لازم است، ولی جز در موارد ضروری از بیان مطالب پیچیده یا طرح مفصل اقوال مفسران خودداری فرمایید. البته ممکن است که برخی مطالب، نیازمند توضیح بیشتر توسط مربی باشد.
 ۳. در ابتدای کلاس، آیات هر صفحه با استفاده از شیوه‌های متنوع (استماع تلاوت، ترتیل خوانی استاد، هم‌خوانی، و...) تلاوت شود.
 ۴. سپس، پرسش از واژگان صورت گیرد. گاهی برای اطمینان از به خاطر سپاری فراگیران، لازم است یک واژه چندین بار، ولی با فاصله و از افراد مختلف پرسیده شود. در مرحله‌ی بعد، پرسش از ترکیب‌ها و در انتها، پرسش از ترجمه‌ی آیات انجام می‌گیرد.
 ۵. مطرح نمودن توضیحات آیات، حتماً نیازمند ایجاد انگیزش آفرینی و طرح سؤال است. مناسب است اساتید بزرگوار متناسب با توضیحاتی که در کتاب آمده است، سؤالاتی را مطرح نمایند و از قرآن آموزان بخواهند لحظاتی نسبت به آن تأمل نمایند، سپس در کنار شنیدن تراوش‌های فکری ایشان، مطالب کتاب را بازگو نموده و در موارد نیاز از روی متن خوانده و توضیح داده شود.
 ۶. بخش پیام‌ها از جذاب‌ترین بخش‌هاست. در صورتی که زمان کافی در اختیار باشد و سطح علمی شاگردان بالا باشد، می‌توانید به جای ارائه‌ی مستقیم پیام، سؤالاتی را مطرح نموده که خود قرآن آموزان پیام را به دست آورند.
 ۷. در بخش سؤالات پژوهشی، سؤالات متنوعی مطرح شده است که می‌توانید متناسب با سطح علمی قرآن آموزان و نیز منابعی که در اختیار دارند، یک یا چند سؤال را به عنوان تکلیف پژوهشی معین نمایید.
 ۸. پیشنهاد می‌شود که برای هر یک از فعالیت‌ها به خصوص پاسخ به سؤالات پژوهشی، امتیازهایی را در نظر بگیرید، تا بر دقت، نظم و همکاری قرآن آموزان بیافزایید و نیز بخشی از نمره‌ی پایانی را بر اساس همین امتیازات اعطا نمایید.
- در پایان تلاش نویسندگان این مجموعه، حجج اسلام سید مهدی هاشمی و حسین صدیقی و ارزیابی علمی حجت الاسلام دکتر محمد حسین رفیعی و نیز همکاری‌های بی دریغ حجج اسلام مصطفی مختاری، وحید امیری، احمد عسکری و شعب محمدپور را ارج نهاده و توفیقات روز افزون ایشان را از خداوند متعال خواستاریم.
- ان شاء الله حاصل این تلاش‌ها گامی مؤثر در راستای ترویج معارف غنی قرآن بوده و یاور ما در روز فقر و نیازمندی باشد. بی‌صبرانه مشتاق دریافت دیدگاه‌ها، انتقادات، و پیشنهادها، شما استادان و قرآن آموزان گرامی هستیم.
- راه ارتباطی ما برای دریافت پیشنهادات و انتقادات: seddighihosein@gmail.com

و من الله التوفیق

مؤسسه‌ی فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین

شهر مقدس قم - اسفند ۱۳۹۴

نکات تفسیری

محتوای کلی سوره: این سوره، همانند بسیاری از سوره‌های مکی بر چندین مطلب زیربنائی تکیه می‌کند که از همه مهم‌تر دو موضوع «مبدأ» و «معاد» است. نخست از وحی و مقام پیامبر ﷺ سخن می‌گوید، سپس به نشانه‌هایی از عظمت آفرینش که نشانه عظمت خدا است می‌پردازد، آن‌گاه، مردم را به ناپایداری زندگی دنیا و ضرورت آمادگی برای سرای آخرت به وسیله ایمان و عمل صالح متوجه می‌سازد. در این راستا، بخش‌هایی از زندگی پیامبران بزرگ از جمله نوح و موسی و یونس علیهم‌السلام و لجاجت و سرسختی بت‌پرستان را بازگو نموده و حضور و شهود خدا را در همه صحنه‌ها برایشان ترسیم می‌نماید. [نمونه] اساس آیات این سوره، پاسخ‌گویی به کفاری است که وحی بودن آیات قرآن را انکار کرده و آن را سحر و جادو می‌شمردند. از این رو، خداوند در آغاز این سوره بر «حکیم» بودن آیات قرآن تأکید می‌کند (چرا که کلام حکیم، نمی‌تواند سحر و بی‌اساس باشد) و تهدیدهای فراوانی را در خلال سوره متوجه مکذبان آیات خدا می‌نماید. بنابراین، می‌توان این سوره را، سوره انذار و داوری میان پیامبر ﷺ و امت خواند. [المیزان]

فضیلت قرأت: در روایتی از امام صادق علیه‌السلام می‌خوانیم که فرمود: «کسی که سوره یونس را در هر دو یا سه ماه بخواند، بیم آن نمی‌رود که از جاهلان و بی‌خبران باشد، و روز قیامت از مقربان خواهد بود.» [انورالتقلین]

آیه ۱: الر: شش سوره پیاپی، با حروف مقطعه «الر» آغاز شده‌اند: یونس، هود، یوسف، رعد، ابراهیم و حجر. البته در سوره رعد «المی» آمده است. [نور] امام صادق علیه‌السلام درباره‌ی حروف مقطعه «الر» فرمودند: «الف» رمز آن، «لام» رمز الله و «راء» رمز رؤف است، یعنی: «أنا الله الرؤف» و در روایت دیگری می‌خوانیم که این حروف همان متشابهات قرآن است. [انورالتقلین]

آیه ۲: پس از تأکید بر حکیم بودن قرآن در آیه پیشین، این آیه مشرکان منکر نبوت پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم را مورد خطاب قرار می‌دهد و می‌پرسد: «آیا برای مردم مایه شگفتی است که بر مردی از خودشان وحی نازل کنیم؟ (اگر رهبری از غیر جنس ایشان می‌فرستادیم و بر اثر ناآگاهی از وضعیتشان نمی‌توانست آن‌ها را رهبری نماید، جای تعجب بود.)» ادامه آیه، محتوای وحی الهی و رسالت انبیاء علیهم‌السلام را انذار و تبشیر برمی‌شمرد.

قدم صدق: به مؤمنان بشارت داده شده که برای ایشان نزد پروردگارش «قدم صدق» است. در تعبیر «قَدَمٌ صِدْقٍ» سه احتمال وجود دارد: ۱. اشاره به آن است که ایمان سابقه فطری دارد؛ ۲. اشاره به مسأله معاد و نعمت‌های آخرت است؛ زیرا یکی از معانی قدم، مقام و منزلت است؛ یعنی برای مؤمنان منزلت ثابت و مسلمی وجود دارد که تغییر پذیر نیست؛ ۳. قدم به معنی پیشوا و رهبر است، یعنی برای مؤمنان پیشوا و رهبری صادق فرستاده شده است. روایات متعددی که در تفاسیر ذیل این آیه وارد شده و قدم صدق را به شخص پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم یا ولایت علی علیه‌السلام تفسیر کرده است، مؤید این احتمال است. [نمونه] [ارک: البرهان، ص ۱۷۷؛ تفسیر قرطبی، ج ۵، ص ۲۱۴۵] گویا منظور روایات این است که مؤمنان و آنان که به ولایت اعتقاد دارند، مورد شفاعت رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قرار می‌گیرند. [المیزان]

آیه ۳: مبدأشناسی: این آیه به موضوع اساسی مبدأشناسی می‌پردازد و می‌فرماید: «پروردگار شما آن خدایی است که آسمان‌ها و زمین را در شش روز آفرید، سپس بر تخت (جهان‌داری) استقرار یافت، و به تدبیر کارها پرداخت.» بنابراین، سخن از ربوبیت غیر خداوند پوچ و بی‌اساس است؛

زیرا میان «خالقیت» و «ربوبیت» پیوستگی وجود دارد و در پایان آیه، نتیجه مبدأشناسی، یعنی توحید عبادی را مطرح می‌نماید: «تنها کسی شایسته پرستش است که هم «خالق» است و هم «مدبّر» و هم «حاکم» (استوی).»

آفرینش زمین و آسمان در شش روز: واژه «یوم» در زبان عربی و «روز» در زبان فارسی، در بسیاری از اوقات به معنای دوران به کار می‌رود، مثلاً می‌گوییم: «روزی در کشور ما استبداد حاکم بود ولی امروز، روز آزادی است.» [نمونه] [توضیحات بیش‌تر درباره واژه «یوم» و نیز واژه «عرش» رک: توضیحات آیه ۵۴ سوره اعراف]

آیه ۴: غایت‌شناسی: این آیه به غایت‌شناسی می‌پردازد و با تقدیم «الیه» حصر را می‌رساند، یعنی: «بازگشت شما تنها به سوی خداوند است و بس.» در ادامه، این وعده را حق شمرده و برای استدلال بر امکان وقوع حشر، از قدرت بر خلقت نخستین بهره می‌گیرد و در پایان، سرانجام نیکوی مؤمنان و عذاب ذلت‌بار کافران را یادآور می‌شود.

آیات ۵ و ۶: نشانه‌هایی از عظمت خدا: این آیات نشانه‌هایی را می‌شمارد که هر یک از آن‌ها به تنهایی دلیل روشنی بر وجود و یگانگی خداوند است: روشنایی بخشی خورشید که حیات جان‌داران به آن وابسته است، نورافشانی ماه که در شب تار راهنمای رهگذران است، منزل‌گاه‌های ماه که نوعی تقویم طبیعی است، رفت و آمد شب و روز که موجب تعادل زمین گشته و از سرمای شدید و یا گرمای سوزان جلوگیری نموده است، همه و همه برای اندیشه‌ورزان پارسا نشانه توحید است.

تقویم طبیعی: اگر می‌بینیم ماه از نخستین شب که هلال باریکی بیش نیست رو به افزایش می‌رود تا حدود نیمه ماه و از آن پس، به تدریج دوباره کم‌کم کم‌کم باریک می‌شود تا یکی دو روز آخر ماه که در تاریکی فرو می‌رود و بار دیگر به شکل هلال ظاهر می‌گردد، و همان منزل‌گاه‌های پیشین را طی می‌کند، این دگرگونی عبث و بیهوده نیست، بلکه یک تقویم بسیار دقیق و زنده طبیعی است که عالم و جاهل می‌توانند آن را بخوانند و حساب تاریخ کارها و امور زندگی خود را نگه‌دارند. [نمونه]

پیام‌ها

۳. توجه به خالقیت، حاکمیت، ربوبیت و مدبّر بودن خدا، زمینه پیدایش روح بندگی و پرستش است. «حَلَقَ»... «استوی»... «بَدَّيْتُ»... «ذَلِكُمْ اللهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ»

۴. نه تنها انسان دوباره زنده می‌شود، بلکه همه آفرینش بار دیگر آفریده می‌شود. «يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ»

- مقصود اصلی از معاد، پاداش مؤمنان است. «لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا» و کيفر کافران به خاطر عدل الهی است.

۶. از کنار پدیده‌ها، به سادگی نگذریم. «مَا خَلَقَ اللهُ»... «لآيَاتٍ» - در آیه قبل، نشانه‌های الهی و تفصیل آیات، برای دانشمندان بیان شده بود، «لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ» و در این آیه، برای اهل تقوا «لِقَوْمٍ يَتَّقُونَ»، بنابراین، تنها کسانی کامیابند که هم بدانند و هم پروا پیشه و متقی باشند.

سؤالات پژوهشی

- ارتباط آیات ۲ و ۳ را بیابید. [المیزان]
- مرجع ضمیر در «قَدَرَهُ» چیست؟ (شمس، قمر و یا هر دو)؟ چرا؟ (نمونه)
- دو وجه در تبیین «اختلاف الليل والنهار» چیست؟ [المیزان]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الرُّتُلِكَ آيَةُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾ أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا
 أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا
 أَنْ لَهُمْ قَدَمٌ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا
 لَسِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٢﴾ إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مَا مِنْ
 شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ
 أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا
 إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ
 وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٤﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ
 ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ
 وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ
 لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ إِنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ
 اللَّهُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَّقُونَ ﴿٦﴾

٢. عَجَبًا: عجیب، شگفت آور.

أَوْحَيْنَا (وَحَى: سخن آهسته، الهام الهی، پیامی که خداوند مستقیماً یا به وسیله ملک به پیامبر خود القا می‌کند.): وحی کردیم.

أَنْ أَنْذِرَ (إنذار: اخباری که در آن ترساندن هم باشد): که مردم را بیم ده.

بَشِيرٌ: مژده بده. (بشارت از «بَشْرَةٌ»: صورت انسان) مشتق شده است و به معنای خیر مسرور کننده‌ای است که اثر آن در چهره انسان ظاهر گردد.)

مُبِينٌ: روشن و آشکار؛ آشکار کننده. (هم لازم و هم متعدی آمده است.)

٣. اسْتَوَى: استقرار یافت. («استواء» وقتی با «علی» متعدی شود، معنای استقرار یافتن و وقتی با «إلی» متعدی گردد، معنای قصد نمودن و رو کردن می‌دهد.)

عَرْشٌ: سقف، تخت حکومت. (به تخت، «عرش» گفته می‌شود؛ زیرا از زمین بلند است.)

شَفِيعٌ: شفاعت‌گر، میانجی، واسطه.

يُدَبِّرُ (دَبَّرَ: عقب؛ تدبیر: به آخر و عاقبت کار نظر کردن): تدبیر می‌کند.

٤. يَبْدَأُ (بَدَأَ: شروع): آغاز می‌کند.

يُعِيدُهُ (عَوَدَ: رجوع، بازگشتن، إعادة: بازگرداندن): آن را باز می‌گرداند.

حَمِيمٌ: آب داغ و سوزان؛ دوست مهربان. (در اینجا معنای اول مراد است.)

٥. قَدَّرَ (قَدَرَ: توانایی، تنگ گرفتن، اندازه‌گیری): تقدیر: اندازه‌گیری، تعیین): معین کرد.

٦. اخْتِلَافٌ: بی در پی آمدن، آمد و شد.

به نام خدا که رحمتش بی اندازه است و مهربانی اش همیشه * الر. این آیات [با عظمت] کتاب محکم و استوار است. (۱) آیا برای مردم شگفت آور است که بر مردی از خودشان وحی فرستادیم که مردم را [از عاقبت کفر، ناسپاسی، گناه و تجاوز] بیم ده، و به کسانی که ایمان آورده‌اند مژده ده که آنان را نزد پروردگارش سابقه‌ای نیک [و مقام و مرتبه‌ای بلند و پاداشی شایسته] است. کافران [لجوج و بی منطق] گفتند: همانا این مرد، جادوگری آشکار است!! (۲) یقیناً پروردگارتان خدای یکتاست که آسمان‌ها و زمین را در شش روز پدید آورد، آن گاه بر تخت فرمانروایی و حکومت بر آفرینش چیره شد، همواره کار جهان را [با قوانینی استوار و منظم] تدبیر می‌کند. [کار] هیچ واسطه‌ای [در همه جهان هستی برای جابجایی عناصر و ترکیب اجزا و به جریان انداختن امور] جز پس از اذن او نیست. این است خدا، پروردگار شما، پس او را بپرستید؛ آیا متذکر [حقایق] نمی‌شوید؟ (۳) بازگشت همه شما فقط به سوی اوست. [خدا شما را وعده داد] وعده‌ای حق و ثابت؛ بی تردید اوست که جهان آفرینش را می‌آفریند، سپس آن را [به قیامت] بازمی‌گرداند تا کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته انجام داده‌اند، به عدالت پاداش دهد، و برای کسانی که کافر شدند به کیفر کفری که همواره می‌ورزیدند، شربتی از آب بسیار جوشان و عذابی دردناک است. (۴) اوست که خورشید را فروزان و ماه را تابان قرار داد، و برای ماه منازلی [چون هلال، تربیع، بدر و محاق] مقدر ساخت تا شمار سال و حساب [ماه، هفته، اوقات امور زندگی و تنظیم برنامه‌های معیشت] را بداند. خدا آنها را جز به درستی نیافریده؛ او نشانه‌ها را برای گروهی که دانایند [بدون هرگونه ابهام] بیان می‌کند. (۵) به یقین در رفت و آمد شب و روز و آنچه را خدا در آسمان‌ها و زمین پدید آورد، برای گروهی که همواره تقوا پیشه‌اند، نشانه‌هایی [بر توحید، ربوبیت و قدرت خدا] است. (۶)

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا
 وَاطْمَأَنَّنُوا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غٰفِلُونَ ﴿٧﴾ أُولَٰئِكَ
 مَأْوَاهُمْ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
 وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرَى مِنْ
 تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٩﴾ دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحٰنَكَ
 اللَّهُمَّ وَتَحِيَّاتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ ﴿١٠﴾ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ
 لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١١﴾ وَلَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ
 اسْتَعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ فَنَذَرُ الَّذِينَ
 لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ
 الضُّرُّ دَعَا لِحَبِيْبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا
 عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرِّ مَسَّهُ كَذٰلِكَ
 زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾ وَلَقَدْ أَهَلَكْنَا الْقُرُونَ
 مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا
 لِيُؤْمِنُوا كَذٰلِكَ نُجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ
 خَلَآئِفَ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

٧. لَا يَرْجُونَ (رَجَاء: امید، باور): امید ندارند، باور ندارند.

اطْمَأَنَّنُوا (اطمینان: آرامش و آسودگی): بدان آرامش یافتند. (از «طمأن» که یک فعل رباعی است، مشتق شده است.)

٨. مَأْوَاهُمْ (مأوی: جایگاه): جایگاهشان.

٩. تَجْرَى (جری: روان شدن): روان می‌شود. النَّعِيم: پر نعمت.

١٠. دَعْوَاهُمْ (دَعَا: ندا، نیایش، درخواست): ندایشان، درخواست و نیایششان.

تَحِيَّاتُهُمْ (تَحَيَّت: درود، سلامت باد): درودشان.

١١. اسْتَعْجَالَهُمْ (عَجَلَة: شتاب؛ اسْتِعْجَال: خواستن یا شتاب): شتاب جویی آنان.

لَقُضِيَ (قَضَاء: پایان دادن، حکم کردن، متقن نمودن کار): قطعاً پایان می‌یافت.

فَنَذَرُ (وَضَر: وا گذاشتن به جهت کم ارزش بودن، رها کردن): پس وامی‌گذاریم.

طُغْيَانِهِمْ (طُغْيَان: تجاوزگری از حد): سرکشی‌شان. يَعْمَهُونَ (عَمَه: سرگردانی و حیرت): سرگردان می‌شوند.

١٢. مَسَّ (مَسَّ: دست زدن، رسیدن، یافتن): رسید.

الضُّرُّ: زیان، کمبود در چیزی.

كَشَفْنَا (كَشَف: برطرف کردن، از بین بردن ابهام از چیزی): برطرف کردیم.

مَرَّ: گذشت، رفت.

لَمْ يَدْعُنَا (دَعَا: خواندن): ما را نخواند.

زُيِّنَ: زینت داده شد.

١٤. خَلَآئِفَ (جمع خَلِيفَة): جانشینان.

لِنَنْظُرَ (نَظَرَ: نگاه کردن، اندیشیدن): تا بنگریم.

مسلمان کسانی که لقاء ما را امید ندارند و به زندگی دنیا خشنود شده‌اند و به آن آرام گرفته‌اند و آنانکه از آیات ما بی‌خبرند. (٧) آنانند که به کیفر گناهانی که همواره مرتکب می‌شدند، جایگاهشان آتش است. (٨) بی‌تردید کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته انجام داده‌اند، پروردگارشان آنان را به سبب ایمانشان به بهشت‌های پر نعمت که نهرها از زیر [قصرهای] آنها جاری است، راهنمایی می‌کند. (٩) [آغاز] نیایششان در آنجا [این است که]: خدایا! از هر عیب و نقصی منزه‌ی، و در آنجا درود خدا به آنان، عطا کردن امنیت کامل است، و پایان بخشی نیایششان این است که همه ستایش‌ها ویژه خدا مالک و مربی جهانیان است. (١٠) اگر خدا برای مردم در عذاب همان گونه که آنان در طلب خیر و خوشی شتاب دارند، شتاب می‌ورزید، قطعاً مدت عمرشان [با نزول عذاب] پایان می‌یافت؛ پس کسانی که لقاء ما را امید ندارند، و امی‌گذاریم تا در طغیانشان سرگردان بمانند. (١١) و چون انسان را آسیبی رسد، ما را [در همه حالات] خوابیده و نشسته یا ایستاده [به یاری] می‌خواند، پس زمانی که آسیبش را برطرف کنیم، آن چنان به راه ناسپاسی و گناه می‌رود که گویی هرگز ما را برای برطرف کردن آسیبی که به او رسیده [به یاری] نخوانده است!! این‌گونه برای اسراف کاران اعمالی که همواره انجام می‌دادند، آراسته شده [تا جایی که] زشتی اعمالشان را نمی‌فهمند. [١٢] یقیناً اقوام پیش از شما را هنگامی که ستم ورزیدند هلاک کردیم، و پیامبران‌شان برای آنان دلایل روشن آوردند، ولی آنان بر آن نبودند که ایمان بیاورند؛ این‌گونه گروه گناهکار را کیفر می‌دهیم. (١٣) سپس شما را بعد از آنان در زمین جانشین قرار دادیم تا [بر پایه سنت آزمایش] بنگریم، چگونه عمل می‌کنید؟ (١٤)